

سخن سردبیر

بهره‌وری در بخش کشاورزی، امروز بیش از هر زمان دیگری به عنوان یکی از الزامات اساسی برای تحقق امنیت غذایی، پایداری منابع طبیعی، افزایش رقابت‌پذیری و بهبود تاب‌آوری این بخش در برابر چالش‌های اقتصادی و محیط‌زیستی مطرح است. محدودیت منابع آب و خاک، تغییرات اقلیمی، افزایش هزینه‌های تولید، کاهش سطح زیرکشت برخی محصولات، ضایعات محصولات کشاورزی و ضرورت حرکت به سوی کشاورزی دانش‌بنیان، همگی ضرورت بازنگری در شیوه‌های تولید و مدیریت منابع را دوجندان کرده‌اند. در چنین شرایطی، ارتقای بهره‌وری صرفاً به معنای افزایش تولید نیست، بلکه دستیابی به تولید بیشتر و باکیفیت‌تر با مصرف بهینه منابع، کاهش هزینه‌ها و آثار زیست‌محیطی و بهره‌گیری مؤثرتر از دانش و فناوری است.

شماره حاضر از مجله «مدیریت بهره‌وری در کشاورزی و منابع طبیعی» با همین رویکرد، مجموعه‌ای متنوع از پژوهش‌ها را در زمینه ابعاد مختلف بهره‌وری ارائه می‌کند. مقالات این شماره نشان می‌دهند که بهبود بهره‌وری در کشاورزی، موضوعی چندبعدی است و تحقق آن نیازمند توجه همزمان به عوامل فنی، اقتصادی، محیط‌زیستی، مدیریتی، فناورانه و سیاستی است.

در حوزه مدیریت منابع، چند مقاله به یکی از مهم‌ترین چالش‌های کشاورزی ایران، یعنی **بهره‌وری آب** پرداخته‌اند. بررسی افزایش بهره‌وری فیزیکی و اقتصادی آب در باغ‌های پسته از طریق اصلاح حوضچه‌های آبیاری، مقایسه کشاورزی دقیق و هوشمند با روش‌های متداول در زمینه بهبود بهره‌وری آب آبیاری و همچنین کاربرد سامانه‌های سطوح آگیر برای ارتقای بهره‌وری آب باران در گلخانه‌ها، نمونه‌هایی از راهکارهای عملی برای استفاده کارآمدتر از منابع محدود آب هستند. همچنین، پژوهش مربوط به ارتقای بهره‌وری گندم در شرایط کم‌آبی و شوری آب، اهمیت سازگاری الگوهای تولید با شرایط اقلیمی و محدودیت‌های منابع را مورد توجه قرار می‌دهد.

بخش دیگری از مقالات این شماره بر **بهره‌وری عوامل تولید و افزایش سودآوری** تمرکز دارد. مطالعه مدیریت کود و زمان کاشت در تولید عدس دیم، در کنار واکاوی علل کاهش بهره‌وری و سطح زیرکشت جو در استان خوزستان، نشان می‌دهد که تصمیم‌های مدیریتی در سطح مزرعه و شناخت عوامل اقتصادی و اجتماعی، می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در بهبود عملکرد و پایداری تولید داشته باشند. از سوی دیگر، بررسی نقش فرصت اجرایی اعضای هیئت علمی و بازوهای تحقیق و توسعه در صنایع کشاورزی، بر اهمیت پیوند مؤثر میان دانش، پژوهش و عرصه تولید تأکید دارد.

فناوری و نوآوری نیز یکی از محورهای برجسته این شماره است. مفهوم همپایی فناورانه، کاربرد فناوری‌های دیجیتال در کاهش ضایعات و افزایش بهره‌وری و توسعه کشاورزی دقیق و هوشمند، همگی بر ضرورت گذار از الگوهای سنتی تولید به سمت کشاورزی داده‌محور، هوشمند و دانش‌بنیان دلالت دارند. در این مسیر، فناوری زمانی می‌تواند به افزایش واقعی بهره‌وری منجر شود که متناسب با نیازهای بخش کشاورزی، شرایط بهره‌برداران و ظرفیت‌های بومی طراحی و به‌کارگیری شود. در سطح کلان‌تر، مقاله بررسی **جایگاه بهره‌وری کشاورزی در اسناد و برنامه‌های توسعه ایران**، ضرورت توجه به بهره‌وری را از منظر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی ملی برجسته می‌کند. همچنین بررسی آثار نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی بر توسعه روستایی، نشان می‌دهد که بهره‌وری را نمی‌توان جدا از ساختارهای اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی مورد بررسی قرار داد.

در کنار این موضوعات، توجه به **پایداری منابع طبیعی و سازگاری با محیط‌زیست** نیز در این شماره مورد تأکید قرار گرفته است. مطالعه الگوی زادآوری طبیعی و نقش آن در احیای پایدار و کم‌هزینه جنگل‌های بلوط زاگرس و نیز بررسی

آثار اقتصادی و زیست‌محیطی استفاده از سایبان برای کاهش خسارت آفتاب‌سوختگی انار، بیانگر آن است که مدیریت بهره‌وری باید همزمان منافع اقتصادی و ملاحظات زیست‌محیطی را در نظر بگیرد. مجموعه مقالات این شماره، تصویری از بهره‌وری به عنوان یک مسئله نظام‌مند و فرابخشی ارائه می‌کند؛ مسئله‌ای که از مزرعه و مدیریت نهاده‌ها آغاز می‌شود، به فناوری و نوآوری، صنایع کشاورزی و توسعه روستایی گسترش می‌یابد و در نهایت به سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه کشور پیوند می‌خورد. امید است یافته‌های این پژوهش‌ها بتواند ضمن کمک به توسعه ادبیات علمی بهره‌وری در کشاورزی و منابع طبیعی، برای پژوهشگران، مدیران، سیاست‌گذاران، کارشناسان و فعالان عرصه تولید نیز قابل استفاده باشد. در پایان، از تمامی نویسندگان، داوران و اعضای محترم هیئت تحریریه که با دانش و تلاش خود در شکل‌گیری این شماره مشارکت داشته‌اند، صمیمانه قدردانی می‌کنم و امیدوارم این شماره گامی مؤثر در جهت گسترش نگاه علمی، کاربردی و مسئله‌محور به مدیریت بهره‌وری در کشاورزی و منابع طبیعی باشد.

با تشکر

سردبیر مجله مدیریت در بهره‌وری کشاورزی و منابع طبیعی